

Vergeeten vruchten

Zilvervis bespreekt hier een bloemlezing uit het poëtische oeuvre van een onzer vaderlandse giganten. Dit oeuvre is bezig, langzaam maar zeker te verzinken in het moeras der vergetelheid. Sommige monumentale werken van deze ‘gebergtebouwer’ zullen daar vermoedelijk wel bovenuit blijven steken. Die werken zullen wij eerder onder zijn romans moeten zoeken dan onder zijn poëzie. Want het is daarmee, waarmee hij de meeste bekendheid verwierf. Bij elke schrijver die romans, beschouwend proza en poëzie produceert, wordt het laatste gelezen door slechts een selecte groep. Zoals Tom van Deel al opmerkt in zijn inleiding, wordt bij schrijvers die zich primair richten op hun poëzie, zoals Gorter, juist de poëzie het meest gelezen. Vestdijk schreef zo’n tweeduizend bladzijden vaak uitstekende poëzie, (geteld in dundruk). Hoeveel hiervan wordt nog gelezen? Sterker, hoeveel van deze bloemlezing, ‘een snik tot glimlach omgelogen’ (2010) zal worden gelezen? Vestdijk onderkende het mateloze van zijn productie en stelde al enige bloemlezingen samen. In goede poëzie vormt het beeldende een samenklank met diep doorleefde betekenissen. Zeker in dit opzicht schreef Vestdijk uitstekende poëzie.

Is Vestdijk dood? In letterlijke zin uiteraard zonder enige twijfel, en dat sinds 1971. Maar is zijn poëzie dat ook? Niet zo lang de Vestdijkkring bestaat. Al richt ook dit gezelschap Vestdijkkeners zich vooral op zijn romans. Misschien schreef niemand in ons taalgebied er zo vele. Maar zo lang er bloemlezingen verschijnen is ook zijn poëzie niet dood. Hier gebeurt dat bij de gerenommeerde literaire uitgeverij Van Oorschot. Maar ook op kleinere schaal verschijnt nog regelmatig werk, namelijk bij de door Mieke Vestdijk beheerde uitgeverij Mycena Vitilis.

De samensteller van deze bloemlezing, Tom van Deel, koos afgaande op eigen smaak en ervaring, vijftig gedichten uit de immense hoeveelheid verzen. Zijn keuze verschijnt in een reeks waarin een betrokken inleider een lans breekt voor een ten onrechte naar de achtergrond verschoven poëet. Van Geel, Hanlo, Morriën, Dèr Mouw en Van Schagen gingen Vestdijk hier al voor. Van Deel weet met deze keuze het karakteristieke van Vestdijks poëzie te onthullen: een samengaan van beeld en bespiegeling in een klassieke rust en helderheid, soepel maar diepzinnig, en zeer verfijnd en geraffineerd opgebouwd. De regel ‘benoem niet, maar laat zien’ beheerste Vestdijk tot in de puntjes. Hij kan het laten herfst en zonder dat woord te hoeven noemen, regenen en weer droog laten worden zonder dat te zeggen:

*‘Een snik tot glimlach omgelogen,
Een rijkdom die oneindig schijnt:
Zoo zijn de blaad’ren die verdrogen
Tot kleuren als het licht verdwijnt.’*

Vestdijk schrijft poëzie die zeer gecomprimeerd is en rijk aan betekenis: hij geeft je meer, naarmate je hem vaker leest. Zijn verzen vertonen, zoals de dichter Huib Beurskens schreef, de *sprezzatura*, van een barokschilder: een schijnbare luchthartigheid in de penseelvoering. Er is echter hard gewerkt en geschaafd om het die levendige toets te geven. Dit is wat een geslaagd beeldhouwwerk of schilderij doet spreken, wat een redenaar begaafd maakt, een pianist soepel. Kees Fens noemde Vestdijks totale poëtische oeuvre zelfs het ‘hooggebergte’ in ons poëtisch landschap.

Waarschijnlijk is Vestdijks literaire meesterschap boven elke twijfel verheven. Maar zijn ‘ungezeitmässigkeit’ is dat niet helemaal. Zijn meesterlijke, maar introverte poëzie is doordrenkt met het in sombere, calvinistische periodes populaire vanitas-thema. In deze oppervlakkige, hedonistische tijden slaat dit weinig snaren aan. Zonder kennis van de klassieke oudheid zijn veel van deze gedichten onbegrijpelijk. In de gymnasiale cultuur die tot ongeveer 1960 de Nederlandse beschaving vormde, kon zij gedijen, tegenwoordig kost dit meer moeite. Ook Bijbelkennis is nodig voor deze gedichten, en bijvoorbeeld, kennis van Franse literatuur (*Feuilles Mortes*). Allemaal dingen waar een beetje ontwikkeld mens rond 1960 wel van op de hoogte was. Anno 2012 is deze waardevolle geestelijke bagage bij aanzienlijk minder Nederlanders te vinden. Ook academici zijn meer dan ooit op een instrumentele, vakgerichte manier geschoold. Algemene kennis is wel aanwezig, maar meestal niet meer op de diepgravende manier van toen. Wie is nog in staat, op een feest, glas wijn in de hand, spontaan Vergilius te citeren?

Allemaal jammer, deze teloorgang van parate en dus levende kennis; maar ook een gegeven feit. Voor al wat verdwijnt, verschijnen nieuwe schatten, al kost het vaak generaties voor daarvan de waarde duidelijk wordt. Het oude waarden valt altijd lichter, want dit trok herkenbare en beproefde sporen door zijn omgeving. Van Vestdijks prachtige voetstappen in deze bundel zijn er enkele zonder voorkennis genietbaar. Hierin brengt de dichter odes aan het kunstenaarschap en aan het leven. Afgezien daarvan, kun je ook van taal of klanken genieten zonder die te vatten, zoals een Latijnse mis die betovert vanwege de mystieke bekoering van deels begrepen klanken. Maar Vestdijk wilde begrepen worden.

‘Een snik tot glimlach omgelogen’: van harte aan te bevelen bij wie dit op waarde kan schatten. Proef en proef, deze bijkans vergeten vruchten...

Simon Vestdijk: Een snik tot glimlach omgelogen.

Gekozen en ingeleid door T. van Deel. Uitgeverij Van Oorschot, Amsterdam 2010, ISBN 9789028241640